

виокремлюють декілька самостійних груп засадничих дій, які забезпечують функціональність та результативність правотворчості [2, с. 21].

Перша група включає в себе систему ідеолого-концептуальних засад, які залежать від ідеології, яка панує у державі програм розвитку, систематизації законодавства тощо. Такі засади повинні бути відповідним чином закріплені не лише на теоретичному рівні, але і у законодавстві.

До другої групи належить система соціальних передумов, що призводить до потреби зміни правового регулювання. Саме розуміння необхідності розвитку суспільства через зміну правового регулювання є важливим чинником ефективності правового регулювання в загальному.

До наступної групи відноситься система формально-юридичних засад правотворчості. Це система правових принципів, засад, способів, встановлених правил та методів розроблення, прийняття та введення в дію нормативно-правових актів. До них можна віднести, наприклад, правила юридичної техніки, принципи правотворчості [3, с. 18].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що засади правотворчості на сьогодні мають важливе значення для подолання кризових процесів в громадському та правовому житті суспільства, закріплюючи особливості формування, існування та функціонування права. Ці характеристики правотворчості повинні враховуватися у процесі здійснення правотворчої діяльності.

Література

1. Заплотинська Ю.І. Правотворча ініціатива щодо створення нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України. *Вісник Запорізького національного університету*. 2015. № 2 (I). С. 16–20.

2. Шпак Ю.А. Методологічні підходи до визначення поняття нормотворчості органів місцевого самоврядування. *Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2013. № 1. С. 145–152.

3. Сайфуліна Ю.В. Правоутворення як форма виникнення і буття права. *Митна справа*. 2016. № 2(74). Ч. 2. С. 14–18.

УДК 37.013.73:340.12(043.2)

Варава І.П., старший викладач,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ПРАВО ТА МОРАЛЬ ЯК ОСНОВНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОГО СВІТОГЛЯДУ

Сучасна правова наука досліджує різні форми відображення правової реальності: правову свідомість, правовий менталітет, правову ідеологію,

правову психологію тощо. Однією з найскладніших форм людської свідомості є світогляд, що трансформуючись у правосвідомість, досягає вищого теоретичного рівня її узагальнення, формуючи при цьому правовий світогляд. Зміст цих форм цікавий і складний водночас, тому їх співвідношення між собою привертало увагу науковців в різні історичні часи.

У цьому контексті важливим лишається питання правового впливу та правового регулювання як необхідних умов цивілізованого життя, гармонійної і результативної життєдіяльності людей. Увесь процес впливу права на суспільне життя, свідомість і поведінку суб'єктів за допомогою правових і неправових засобів розуміється в науці як правовий вплив.

Відомо, що основними регуляторами найважливіших суспільних відносин у демократичному громадянському суспільстві є право та мораль як соціальні норми, оскільки саме вони чинять суттєвий вплив на поведінку особи. Мало того, моральні засади визначають межі поведінки суб'єкта.

Увесь попередній історичний розвиток людської цивілізації свідчить про тісний органічний зв'язок права і моралі як основних складових частин духовної культури суспільства. Право і мораль постають основоположними елементами щодо регулювання, впорядкування відносин у суспільстві та основоположними щодо здійснення правового впливу на поведінку суб'єктів [1].

Безперечно, засади суспільної моралі повинні братись до уваги органами державної влади щодо процедури розроблення нормативно-правових актів держави, а правові норми не мають суперечити демократичним засадам суспільства. Тому важливо проаналізувати з соціального, філософського та юридичного погляду стан права та моралі в суспільстві, впливу їх норм на формування поведінки особи.

Питання щодо сутності та значення права і моралі досліджується у працях таких відомих вчених-правознавців як В.П. Андрущенко, І.Ф. Надольного, Т.В. Бутко, В.Є. Дзівідзінського, О.В. Зайчук, В.А. Бачиніна, О.В. Козаченка, Є.М. Мануйлова, Ю.М. Оборотова, Н.М. Оніщенко, Л. Фуллера, М.В. Цвіка, Н.М. Крестовської та інших.

Більшість вчених доводять, що мораль є системою принципів, оцінок, ідей, суджень, норм людської поведінки, які виникають із потреби узгодження інтересів індивідів один з одним, із суспільством, що спрямоване на врегулювання поведінки людей відповідно до понять «добро і зло», «справедливість і несправедливість», «честь і безчестя», підтримується особистим переконанням, вихованням та силою громадської думки. Вона віддзеркалює рівень свідомості і трансформується залежно від економічного, інформаційного, культурного, духовного розвитку суспільства або індивідів, оскільки формується особою усвідомлено від впливом таких чинників як освіта, виховання,

навколишнє середовище у вигляді принципів, норм, оцінок, ідеалів.

Право ж – це історично сформована, морально обґрунтована та релігійно вивірена, легалізована ціннісно-нормативна система, розрахована на загальне визнання (легітимацію) та відповідну поведінку людей, соціальних спільнот, в якій використовуються процедури, формалізовані рішення та державний примус для попередження та розв’язання конфліктів, збереження соціальної цілісності [2, с. 56–57].

Моральні і правові норми перебувають у динамічному зв’язку, діють синхронно, будуючи таку правову систему в організованому суспільстві, яка утверджує найважливіші для суспільства моральні цінності та ідеали. Правові механізми сприяють утвердженню загальнолюдських норм моралі, подоланню несправедливості, злу. Здійснюючи вплив на мораль, право забезпечує формування свідомості громадян. Мораль, впливаючи на право та збагачуючи його, підвищує його значення як основоположного регулятора суспільних відносин. Мораль є віддзеркаленням потреб суспільства, а право постає як моральна цінність. Взаємозв’язок права і моралі прослідковується також у соціальних, економічних, культурних інститутах. Вищим критерієм правомірної та соціально активної поведінки особи є моральна поведінка. Право і мораль створюють еталони поведінки, що формально закріплюються у нормах національного законодавства, тим самим виконують важливе своє призначення: запроваджувати та підтримувати стабільність та порядок в суспільстві.

Дослідження взаємодії права як засобу державного впливу на суспільні відносини та моралі як різновиду соціальних норм, дає дійсну можливість втілення в практичну діяльність суб’єктів моральних, правових, етичних, релігійних норм, що постають основоположними чинниками взаєморозуміння та співпраці між людьми на сучасному етапі розвитку людства.

Література

1. Сидоренко О.М. Право та мораль як основні способи правового впливу на поведінку суб’єктів. *Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані*. Миколаїв: Іліон, 2016. С. 405–420. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/6679>

2. Коваль О.Я. Легітимність державної влади: співвідношення правових і моральних аспектів реалізації: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2017. 230 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/1710/diskoval.pdf>